

Citation:

G.M. Verrijn Stuart, Levensbericht F. de Vries, in:
Jaarboek, 1958-1959, Amsterdam, pp. 325-347

HERDENKING
VAN
FRANÇOIS DE VRIES
(2 mei 1884—15 juni 1958)

François de Vries werd op 2 mei 1884 te Groningen geboren als zoon van Lambertus de Vries en Anna Maria Cornelia Daubanton. Zijn vader was zakenman; hij bezat een belangrijk kledingmagazijn. Streng gereformeerd, overtuigd volgeling van Abraham Kuyper, bewoog hij zich in de stad zijner inwoning actief in het kerkelijke en politieke leven van de laatste decennia der vorige en in het begin van deze eeuw. Zijn moeder, dochter van een Waals predikant, was de ethische richting toegedaan. Op de geestelijke ontwikkeling van de jonge Frans hebben beide ouders hun stempel gedrukt; is zijn veelal streng-gedisciplineerde levenshouding vermoedelijk door zijn vader beïnvloed, voor de geestelijke ontwikkeling in zijn jeugdijaren had hij veel meer te danken aan zijn moeder, die er ongetwijfeld in geslaagd is zijn algemene belangstelling en zijn later zo bij uitstek ruime blik op velerlei problemen reeds vroegtijdig te stimuleren.

Na het doorlopen van de lagere school in zijn geboortestad vertrok de jonge De Vries naar Kampen om er het gymnasium te bezoeken. De reden van dit spoedig vertrek uit het ouderlijk huis was gelegen in het feit, dat er in Groningen destijds wel voor het lager, maar nog niet voor middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs gelegenheid bestond dit op Christelijke grondslag te genieten. De tijd te Kampen doorgebracht ten huize van de Rector Dr. Schneider, was voor De Vries een periode van rustige en gedegen vorming, waarvan hij in zijn later leven met erkentelijkheid melding placht te maken.

In 1903 vertrok De Vries als student in de rechtswetenschap



FRANÇOIS DE VRIES
(2 mei 1884—15 juni 1958)

naar Amsterdam, hij volgde het onderwijs aan de Vrije en aan de Gemeentelijke Universiteit en promoveerde ten slotte in 1910 te Groningen, en wel op stellingen.

Het was een briljante promotie. Zijn opponenten, waaronder mijn vader, die mij het verhaal vertelde, konden slechts betreuren, dat deze zo bij uitstek begaafde jongeman, waarschijnlijk omdat hij reeds toen wat al te kritisch tegenover zichzelf stond, niet tot het schrijven van een proefschrift had kunnen geraken; zelden toch hadden zij een zo schitterende afsluiting van een volbrachte studie bijgewoond.

Terstond na zijn promotie werd De Vries adjunct-secretaris van de toenmalige Staatscommissie voor de Middenstand; van deze Commissie was de bekende politicus Dr. D. Bos voorzitter. Twee jaar duurde dit werk. Daarna werd De Vries advocaat als junior op het kantoor van Mr. Seret te Den Haag. Lang bleef hij er niet. In 1913 werd te Rotterdam de Nederlandsche Handelshoogeschool, wier naam later — terecht — in Economische Hogeschool is veranderd, opgericht. Dr. Bos, die als eerste President-Curator een zeer belangrijke functie bij de Hogeschool vervulde, wees er De Vries op, dat hier vermoedelijk voor een jongeman van zijn gaven een belangwekkende toekomst als econoomist openstond. De Vries ging hierop in en deed de stap, die beslissend zou zijn voor zijn gehele verdere leven. In 1913 aanvaardde hij een benoeming tot Lector in de Economie aan de N.H.H.S.; na 5 jaar, in 1918, volgde zijn bevordering tot Hoogleraar.

Door zijn verloving in 1912 met Pauline de Savornin Lohman, met wie hij in 1916 in het huwelijk trad, kwam De Vries in persoonlijke verbinding met een geslacht van grote juristen en politici. Intensiever nog dan met zijn schoonvader, President van de Hoge Raad, was aanvankelijk het contact met diens vader, de bekende Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman, evenals zijn zoon een gedegen jurist en een grote figuur in de politiek rondom de eeuwwisseling. Als men De Vries in latere jaren niet slechts als prominent econoomist, doch ook als scherp jurist kon be-

wonderen, zo was dit niet slechts toe te schrijven aan natuurlijke begaafdheid voor en grondige studie van de rechtswetenschap, maar tevens aan al hetgeen hij op dit gebied aan het contact met zijn schoonfamilie te danken had.

De verdere loopbaan van De Vries is spoedig verteld. Niet minder dan 41 jaren diende hij actief en met volledige toewijding de wetenschap, eerst als lector, sinds midden 1918 tot 1945 als hoogleraar te Rotterdam, daarna tot zijn aftreden in 1954 wegens het bereiken van de leeftijdsgrens, aan de Universiteit van Amsterdam, alwaar hij deel uitmaakte van de Juridische Faculteit.

Het zwaartepunt van zijn werk heeft bij De Vries gedurende zijn gehele leven ongetwijfeld in het vlak van de beoefening van de wetenschap gelegen. Toch heeft hij zich in dit werk niet opgesloten. De Vries las veel en goed, litteratuur niet minder dan de hem zo zeer geliefde algemene historie. Met opgewektheid namen zijn vrouw en hij deel aan het maatschappelijk leven. Voor de Ned. Hervormde kerk, voor vele verenigingen heeft hij heel wat bestuurlijk werk verzet. Maar — vooral sinds het begin van de dertiger jaren — het grootste en belangrijkste deel van zijn buiten-academische werkzaamheden was gelegen op het gebied van de sociaal-economische politiek van de Overheid. Menige Staats- of Regeringscommissie heeft van zijn grote kennis en deskundigheid, zeer vaak ook van zijn bekwame leiding mogen profiteren. Van de in de dertiger jaren ingestelde Economische Raad was De Vries een prominent lid. Toen in 1950 de Sociaal-Economische Raad, de SER, werd ingesteld, vond al dit werk van De Vries zijn bekroning in het feit, dat hij werd verkozen door de Regering om als de eerste voorzitter van dit nieuwe college op te treden. De Vries vervulde deze functie met grote bekwaamheid en schier onbegrensde toewijding, totdat op 15 juni 1958, heden juist een jaar geleden, een ongeneeslijke kwaal hem aan het leven ontrukte.

Ziehier dus het algemene kader, waarbinnen zich het leven van De Vries heeft afgespeeld.

Ik moge thans trachten een overzicht te geven van het wetenschappelijk werk, dat De Vries in de loop van zijn welbesteed leven heeft verricht. Drie problemencomplexen zijn het, welke in hoofdzaak zijn aandacht hebben gehad. Het eerste betreft het wezen en de taak van de theoretische economie, „the pure theory”, „die reine Theorie”. In de tweede plaats heeft De Vries een belangrijke bijdrage geleverd tot oplossing van de aloude twistvraag, welke de beginselen moeten zijn van de economische orde en op welke wijze de tegenstelling tussen individualisme en collectivisme, tussen vrijheid enerzijds, regeling, gebondenheid, ordening van hoger hand anderzijds, tot oplossing kan worden gebracht. En een derde thema, verwant met en in zekere zin voortspruitend uit het zoëven genoemde tweede, betreft de institutionele zijde en de organisatie van het economisch leven.

In eerste aanleg hadden de grondproblemen van de theoretische economie de aandacht van De Vries. De tijd van zijn lectoraat (1913—1918) vormde voor de jonge De Vries de leerperiode; het waren voor hem de bekende „tunneljaren”, bij elke dienaar van het Hoger Onderwijs maar al te bekend. Daarna kwam hij echter bij zijn ambtsaanvaarding in 1918 met een monumentale rede voor de dag, getiteld „De ontwikkeling der theoretische economie”.¹⁾

Toen De Vries deze rede uitsprak, scheen in de economie een zekere consolidatieperiode te zijn ingetreden. De Klassieke School, bij welke wieg, zoals De Vries het eens heeft uitgedrukt, deïsme en 18de-eeuws natuurrecht hadden gestaan, had zich omstreeks het midden der 19de eeuw overleefd. Baanbrekend werk hadden *Adam Smith* en zijn navolgers verricht. Hun opvattingen bleken echter kwetsbaar. De door de Klassieken opgestelde economische wetten waren de vrucht van deductieve redenering en ontstaan op grond van een zekere graad van abstractie, van „stylering”

¹⁾ De ontwikkeling der theoretische Economie. Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het Ambt van Hoogleraar aan de Nederlandsche Handelshoogeschool te Rotterdam, op den 14den Juni 1918, door *Mr. F. de Vries*. Haarlem, De Erven F. Bohn, 1918. 34 blz.

van de werkelijkheid. Een vruchtbare, ja in de meeste gevallen onontkoombare methode tot het verwerven van wetenschappelijk inzicht. Men hoede zich er echter voor deze wetten zonder meer op de realiteit van het economisch leven toepasselijk te verklaren, want dan verliest men, gelijk bij vele aanhangers van de Klassieke School helaas het geval is geweest, uit het oog, dat een „wet” een denkproduct is betreffende de causale samenhang van bepaalde verschijnselen, maar dat zich in het werkelijke leven tal van factoren voordoen, die in bijna alle gevallen slechts ten dele hun plaats hebben gevonden in het abstracte betoog der theoretici. De „wet” werkt dus, als zij op juiste praemissen is opgesteld, verhelderend voor het inzicht, maar heeft geen onmiddellijke werkelijkheidswaarde. Wordt dit door de beoefenaar der wetenschap miskend, dan zullen — en terecht — zijn conclusies meestal als „welfremd” worden afgewezen. Nog erger wordt het, wanneer de „wet” niet slechts zonder meer op de werkelijkheid van toepassing wordt verklaard, maar tevens tot „norm” van het menselijk gedragen wordt verheven. De economie heeft haar eigen terrein, de studie van het menselijk gedragen bij het nemen van beslissingen over het aanwenden van beperkt beschikbare goederen ter bevrediging van behoeften, die niet ten volle, doch slechts ten dele vervuld kunnen worden wegens schaarste aan beschikbare middelen. Het nemen van economische beslissingen stelt zijn eisen, als men wil „normen”, maar daarnaast zijn er nog tal van andere normen, die naast de economische in aanmerking komen, met name de zedelijke normen, die veelal prioriteit boven de economische genieten. Wordt dit door de beoefenaren der economie uit het oog verloren, dan steekt dodelijke kritiek het hoofd op, hetgeen dan ook met betrekking tot vele Klassieken het geval is geweest.

Ook de Historische School, de reactie op de Klassieken, faalde. Wars van abstractie, wars ook van Smith's „invisible hand” en van het daarop gebaseerde economisch optimisme, verloor zij zich in een interessante, doch uit wetenschappelijk oogpunt veelal ietwat steriele verzameling van feiten.

Ook hierop kon reactie niet uitblijven. De aanvaarding van de grenswaardeleer betekende het beginpunt van een grote opbloei van de theoretische economie. Glansrijk doorstond zij de grote strijd over de in deze wetenschap te volgen methode. Theoretische economie en historisch onderzoek op economisch gebied kregen elk hun eigen terrein toegewezen. De werkelijkheidswaarde van de wetten der theoretische economie werd tot de juiste proporties teruggebracht; het normatieve karakter verdween geheel en werd verwezen naar het terrein, waar het thuishoort.

Op deze wijze werd het mogelijk de gehele economische wetenschap, grondslagen, voortbrenging, verdeling en gebruik, in één sluitend systeem te vatten. *Marshall, Wieser, Clark* hadden verdienstelijke pogingen daartoe in het werk gesteld. Veel viel nog uit te werken en bij te vijlen, maar de sfeer scheen sereen en zuiver.

De Vries gevoelde zich in deze sfeer van verfriste methodiek en van goed gefundeerde, a-politieke wetenschap volkomen thuis. Hij kende zijn litteratuur en de stand van zaken precies. Hij realiseerde zich, dat er met betrekking tot de theorie van de kapitaalrente en het arbeidsloon, de geldleer en menig ander onderdeel van de theorie nog tal van twistpunten waren. Ook waren er hele gebieden, die nog te exploreren vielen; met name wees De Vries daarbij aan het slot van zijn rede op wat men wel het wetenschappelijk testament van de grote *von Böhm-Bawerk* heeft genoemd, t.w. diens verhandeling over de betekenis van machtsfactoren in het economisch leven²⁾. Van hoe grote betekenis juist dit door Böhm op zo geniale wijze aangesneden exploratieterrein in het leven van De Vries zou blijken te zijn, hoop ik nog uiteen te zetten.

Zonder kritiek bleef de inaugurale rede van 1918 niet. Op een bepaald punt had De Vries in zijn betoog getracht een oude

²⁾ *Eugen von Böhm-Bawerk, Macht oder ökonomische Gesetz? Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung, Band XXIII, blz. 205—271; opgenomen in de eerste band van de door Franz X. Weiss uitgegeven „Gesammelte Schriften”, blz. 230—300 (uitgave Hölder-Pichler-Temsky A.G., Wien-Leipzig, 1924).*

methode nieuw leven in te blazen en deze op de economie toe te passen. Van de in het Middeleeuwse denken zo belangrijke tegenstelling tussen realisme en nominalisme trachtte hij gebruik te maken om op de strijd tussen aanhangers en tegenstanders van de Klassieke School nieuw licht te werpen; een weinig vruchtbaar streven, waarvan men — gelukkig — in zijn latere geschriften vrijwel niets meer terugvindt³⁾.

Op een bepaald punt kon men, aldus zijn Leidse collega en recensent *Van Blom*, in de rede van 1918 een zekere leemte ontdekken; noch van *Marx* noch van het Marxisme wordt door De Vries zelfs met een woord gerept.⁴⁾

Dit laatste verwijt heeft De Vries drie jaar later op grandiose wijze van zich af weten te schudden. Hij was in de cursus 1921/1922 voor de eerste maal Rector Magnificus. Op 8 november 1921 sprak hij zijn eerste diesrede uit onder de titel: „Economische critiek op de socialistische productie-organisatie”⁵⁾. Uitvoerig ging hij in op de filosofisch-sociologische grondslagen van het Marxisme. De economische theorieën van Marx bleven echter onbesproken; arbeidswaardeleer, meerwaarde- en uitbuitingstheorie, „Verelendungstheorie”, deze alle liet De Vries buiten beschouwing. Het was een typisch post-Marxistisch probleem, dat zijn aandacht had. Marx toch had het, van zijn standpunt wellicht begrijpelijk, niet nodig geoordeeld een concreet economisch programma op te stellen voor de socialistische toekomststaat. „Men houdt zich nu eenmaal niet bezig met het opstellen van keukenrecepten voor een meer of minder ver verwijderde toekomst”, aldus heeft Marx zich eens geuit. Zijn volgelingen kwamen er echter niet zo gemakkelijk af. Zij toch moesten aan-

³⁾ Zie de recensie van de rede door *Mr. Dr. S. van Brakel* in *De Economist* 1919, blz. 56—61, inzonderheid blz. 60 v.v.

⁴⁾ *Prof. Mr. D. van Blom* in het *Rechtsgeleerd Magazijn*, 38e Jaargang, blz. 195—197.

⁵⁾ Economische critiek op de socialistische productie-organisatie. Rede, uitgesproken ter gelegenheid der achtste herdenking van de stichting der Nederlandsche Handels-Hoogeschool op 8 November 1921 door den Rector-Magnificus *Mr. F. de Vries*. Drukkerij J. de Jong, Rotterdam, 26 blz.

tonen, hoe in een gecentraliseerde planhuishouding, zonder de werking van markt- en prijsmechanisme, het economisch proces niettemin op rationele wijze zou kunnen functioneren, en dan nog wel op een wijze, die beter zou zijn dan die van het door hen bestreden kapitalisme.

In aansluiting bij een artikel van *Ludwig Mises*, die aan dit onderwerp enkele jaren later zijn grote werk „*Gemeinwirtschaft*” zou wijden,⁶⁾ betoogt De Vries, dat in een maatschappij zonder prijsvorming (in welke plaats prijszetting door de centrale Overheid wordt gesteld) een goede calculatie, een juiste „*Wirtschaftsrechnung*”, een dienovereenkomstig verantwoorde allocatie van de productiefactoren niet te verwezenlijken vallen. Op allerlei gronden, aldus De Vries, kan men het socialisme prijzen of laken, maar over de economische verdiensten van dit stelsel behoeft geen twijfel te bestaan. „... bij een socialistische productie-organisatie (is) een nauwkeurig in acht nemen van het economisch principe niet meer mogelijk... Men moge het socialisme op verschillende gronden willen aanbevelen, men kan dit in geen geval doen op dezen grond dat het een economisch gebruik der productiemiddelen en een zo groot mogelijke productie zou waarborgen”, met deze woorden besloot De Vries zijn rectorale betoog. De opvatting, in de rede van 1921 door De Vries tot uiting gebracht, heeft in zijn later leven, voorzover uit zijn geschriften blijkt, nimmer wijziging ondergaan, ook al valt ten aanzien van de doelmatigheid der niet-socialistische régimes in de loop der jaren een stijgende mate van scepticisme bij De Vries waar te nemen.

Dat in de eerste openbare uitingen van De Vries het normatieve karakter, dat de Klassieken aan hun wetten meenden te mogen toekennen en dat men zelfs in de tweede helft van de negentiende eeuw hier te lande nog terugvindt bij niemand minder dan de grote *N. G. Pierson*⁷⁾, als een volkomen verwerpelijk standpunt

⁶⁾ *Ludwig Mises*, *Die Wirtschaftsrechnung im sozialistischen Gemeinwesen*; *Archiv für Sozialwissenschaft*, Band 47, blz. 86 v.v.; dezelfde, *Die Gemeinwirtschaft. Untersuchungen über den Sozialismus*. Jena, Verlag von Gustav Fischer, Zweite, umgearbeitete Auflage, 1932 (XX en 500 blz.).

⁷⁾ *N. G. Pierson*, *Leerboek der Staathuishoudkunde*, 3e druk, Haarlem

wordt beschouwd, behoeft na het voorgaande wel geen betoog meer. De theoretische economie heeft tot taak op grond van bepaalde ervaringsfeiten begrippen te vormen en met behulp daarvan zekere causale betrekkingen vast te leggen. Normatieve overwegingen dienen haar vreemd te blijven. Niet dat De Vries deze normen, met name de zedelijke, onbelangrijk zou achten. Het tegendeel is waar, maar deze normen liggen in een ander vlak. Het is zeer wel mogelijk, dat op grond van zedelijke normen de werking van bepaalde economische verschijnselen wordt uitgeschakeld of ingeperkt. Een beschouwing hiervan kan echter slechts met vrucht plaats vinden, nadat men het terrein van de theoretische economie heeft verlaten. De Vries is aan deze opvatting steeds trouw gebleven. Zowel een beschouwing over de tegengestelde opvatting van zijn collega *Ch. Raaymaakers* te Nijmegen in *De Economist* van 1926,⁸⁾ als — vele jaren later — zijn inaugurale rede te Amsterdam in 1945⁹⁾, getuigen hiervan.

Ook met een andere, zich tegen de theoretische economie kerende denkrichting, t.w. het vooral in Amerika sterk verbreide Institutionalisme van *Ueblen*, *Mitchell* en anderen, rekende De Vries grondig af. Hij deed dit in zijn tweede, aan dit onderwerp

1912, Band I, Inleiding, Par. 1 „Staathuishoudkunde, economische politiek en sociale politiek”, blz. 3—12.

⁸⁾ *F. de Vries*, *Economie en ethiek*; *De Economist* 1926, blz. 579—600. Dit artikel bevat een diepgaande, zeer principiële beoordeling van de onder genoemde titel op 31 Mei 1926 door Prof. Mr. Dr. Ch. Raaymavere S. J. te Nijmegen uitgesproken rectorale Dies-rede.

⁹⁾ *F. de Vries*, *De taak der theoretische economie*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het hoogleraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam op 19 November 1945. Gepubliceerd in *De Economist* 1946, blz. 1—23, inzonderheid blz. 12 v.v. Nogmaals betoogt De Vries met klem, dat het volstrekt noodzakelijk is de theoretische economie binnen haar eigen terrein te houden; haar stellingen — de term „wetten” vermijdt hij bij voorkeur — zijn niet zonder meer op de werkelijkheid van toepassing en dragen volstrekt geen normatief karakter; aan de zuiverheid der wetenschappelijke doelstelling ontbreekt in de economie veel en men zij er zich van bewust, dat juist op dit punt een taak voor de theoreticus in de economie blijft te vervullen: „Allereerst is nodig een strikte beperking van de theoretische economie tot haar eigen terrein, dat van begripsvorming en theoretische analyse met uitbanning van alle vreemde elementen, die in de theorie zijn binnengeslopen” (blz. 18).

gewijde rectorale rede in 1928¹⁰⁾. Volgens het Institutionalisme is het uitgangspunt van de theoretische economie, het welvaartsstreven op basis van het economisch motief en het daaruit voortspruitende rationele gedrag der mensen in het economisch verkeer, verwerpelijk. Deze psychologie deugt niet. Niet op de ontwikkeling van waarde- en prijsleer als grondslagen voor het verdere gedrag in de economische kringloop van voortbrenging, verdeling en verbruik komt het aan, doch op de analyse van het „behaviourism” en op de studie van de instituten, die zich met betrekking tot dit onderdeel van het maatschappelijk leven hebben ontwikkeld.

De Vries achtte deze opvatting, zo al niet in allen dele foutief, dan toch zeker even onjuist als die van de Historische School, die reeds eerder tevergeefs getracht had de theoretische economie geheel te verdringen. Tegenover het Institutionalisme poneerde hij de stelling, dat de theoretische economie een eigen bestaansrecht heeft, maar dat zij niet de gehele economische wetenschap omvat. Zoals er naast de theoretische economie volledig plaats is voor historisch onderzoek op economisch gebied volgens een eigen methode en met eigen resultaten, zo is naast de studie van de theorie evenzeer nodig de bestudering van de institutionele en organisatorische zijde van ditzelfde economisch leven¹¹⁾. Er

¹⁰⁾ *F. de Vries*, Institutionalisme (Rede uitgesproken op den 15den Dins Natalis der Nederlandsche Handelshoogeschool, 8 November 1928); *De Economist* 1928, blz. 737—771.

¹¹⁾ De volgende passage uit de rectorale rede van 1928 tekent duidelijk de gedachtengang, welke De Vries bij voortduring in zijn leven heeft vastgehouden: „Het verschijnsel van de arbeidsbetrekking en het loonstelsel in zijn tegenwoordigen vorm brengt ons in aanraking met een veelheid van problemen. Men kan vragen naar zijn historischen oorsprong, naar den omvang en de verschillende vormen, welke het op het oogenblik heeft, naar de maatschappelijke en juridische verhoudingen, welke het in stand houden, naar den invloed, welke het heeft op de psyche van den arbeider, zijn arbeidslust en arbeidsgeschiktheid, naar de werking welke het uitoefent op de maatschappelijke en politieke toestanden en den strijd der klassen, naar de algemeene cultureele betekenis, welke het bezit. Op geen dezer vragen echter geeft de theorie *het* antwoord, al draagt zij tot allen iets bij. Wat zij doet, is een onderzoek instellen naar het loonstelsel als den vorm, waarin de prijs- en waardevorming ten aanzien van den arbeid zich openbaart, naar de factoren dus, welke de hoogte van het loon en de veranderingen daarin bepalen, naar de rol die het

bestaat dus geen onverenigbaarheid tussen theorie enerzijds, historie en institutionalisme anderzijds, het is niet òf - òf, maar èn - èn.¹²⁾

Heeft De Vries zich niet bewogen op het gebied van het echte historische onderzoek, anders was het gesteld met de organisatie van het economisch leven. Bij voortdoring heeft hij zich met de desbetreffende problemen bezig gehouden. Concurrentierégime, trust- en kartelvraagstukken, markt vormen en ondernemersgedrag hadden zijn intense aandacht. In deze Akademie legde hij hiervan getuigenis af door een voordracht over de Amerikaanse wetgeving ten aanzien van deze materie¹³⁾. En van zó veel betekenis achtte De Vries de organisatorisch-institutionele pro-

speelt bij de distributie der arbeidskrachten over de verschillende mogelijkheden van aanwending, naar den samenhang van het loon met de andere deelen van het maatschappelijk inkomen, naar den invloed dien het heeft op kwaliteit en quantiteit van de aangeboden arbeidskrachten; quaesties welke allen in wezen één zijn. Men kan echter niet van de theorie verwachten, dat zij tegelijkertijd een volledig beeld geeft van de concrete toestanden en een sociologische of sociaal-psychologische behandeling van het loonstelsel. Mijn bedoeling is niet, dat dit onbelangrijk zou zijn; ook voor de theorie zelf zijn de uitkomsten van dergelijke onderzoekingen als data voor haar werk van grote betekenis. Waar het echter op aankomt, is, dat men inziet, dat wij hier met twee reeksen van problemen te doen hebben; dat de theorie geen sociologie van het loonstelsel kan geven en dat het onjuist is, hetgeen zij wel doet, overbodig te achten. Immers geen historisch-genetische of sociologische behandeling van het loonstelsel of welke der „institutions” ook, geeft daarmee tevens de verklaring van de *economische werking* van deze. De taak der theorie is juist aan te toonen, hoe gegeven een bepaalde organisatie van het economisch leven, het economische proces en zijn speciale verschijnselen te verklaren zijn. De concrete situatie op een bepaald oogenblik is het resultaat van een eindelooze reeks van oorzaken, evenzeer van klimaat en ras als van sociale instituten; maar geen van deze beslist op zichzelf over de consequenties, welke zij in economisch opzicht hebben. *Deze* aan te geven is juist de taak der theorie.” (t.a.p. blz. 757, v.v.).

¹²⁾ „De economische wetenschap geheel te beperken tot de theoretische economie . . . zou onjuist zijn en dit is ook nooit de bedoeling van haar beoefenaars geweest. Men zou de economie in twee deelen kunnen splitsen, in de bedoelde theoretische economie en in de leer van de organisatievormen van het economisch leven” (t.a.p. blz. 758 v.v.).

¹³⁾ *F. de Vries*, Wettelijke bestrijding van de concentratie van economische macht in de Verenigde Staten van Amerika. Rede, gehouden in de Vergadering van de Verenigde Afdelingen der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen op 24 April 1948. Jaarboek 1947—1948 (N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij, Amsterdam 1948), blz. 133—158.

blemen, dat hij aan het einde van zijn Amsterdamse periode zijn afscheidscollege wijdde aan de organisatie van het economisch leven¹⁴), een gebied, dat hij niet slechts als beoefenaar van de wetenschap grondig had bewerkt, doch waarop hij — ik kom er zo aanstonds op terug — ook in de praktijk uitermate belangrijk werk heeft verricht. Dit was echter geheel iets anders dan het toekennen van het primaat of zelfs van het uitsluitend bestaansrecht, zoals het Amerikaanse Institutionalisme deze een tijdlang, maar gelukkig zonder uiteindelijk succes, voor zich opeiste.

Zo vormden dan voor De Vries de twintiger jaren een tijdvak van rustige verdere ontwikkeling en van afronding van het theoretisch systeem, waarvan in die dagen voor velen, ook voor hem, de hoofdtrekken schenen vast te staan na de gelukkige renaissance van de theorie sinds het laatste kwartaal van de vorige eeuw.

Toen kwam echter het bewogen tijdvak van de dertiger jaren, de tijd van de „grote” depressie, de tijd van heftige storingen in het economisch leven, groter dan men ze in de laatste eeuw ooit waargenomen had. Dit voor de econoomist zo boeiende, maar in maatschappelijk opzicht zo lugubere verloop van zaken bracht menigeen in twijfel over bepaalde stellingen, die men tevoren in de wetenschap als min of meer vaststaande had aangenomen. Met name rees de twijfel aan de tendentie tot het bereiken van alzijdig economisch evenwicht, tussen productie en inkomensbesteding, tussen vraag en aanbod van productiefactoren (kapitaal en arbeid), tussen sparen en investeren. Het is de tijd van krampachtige pogingen tot ontwikkeling van een nieuwe economische evenwichtstheorie, van een nieuwe aanpak van de conjunctuurpolitiek, van de Amerikaanse Brain Trust rondom President Roosevelt, van de Keynesian Revolution.

In zulk een tijd moest een econoomist wel een hopeloze kamer-

¹⁴) *F. de Vries*, De organisatie van het economisch leven (Afscheidscollege op 18 Juni 1954 aan de Universiteit van Amsterdam gegeven); *De Econoomist* 1954, blz. 481—498.

geleerde zijn, als hij niet op de een of andere wijze bij de oplossing van praktische vraagstukken werd betrokken. Het zal niemand verbazen, dat toen ook voor De Vries een rol van betekenis in economische beleidsvragen bleek te zijn weggelegd.

In de bestaande, tot dusverre ook door hem in het algemeen aanvaarde theorie nam de stelling, dat zich in een maatschappij met individuele verantwoordelijkheid, vrije concurrentie, vrije prijs- en inkomensvorming een sterke tendentie in de richting van het zoëven genoemde veelzijdige evenwicht doet gelden, een centrale plaats in. Wel wist men uiteraard, dat aan de gestelde voorwaarden in de werkelijkheid meestal niet volledig was voldaan; ook werd erkend, dat er monopolieposities voorkwamen, die aan de monopolist de macht tot aanmerkelijke beïnvloeding van de prijs verschaffen. Maar in het algemeen werd toch de concurrentiepositie de normale geacht, in de zin van de meest voorkomende.

Reeds in de aanvang van zijn wetenschappelijke studiën had De Vries een zekere twijfel gevoeld, of deze centrale stelling van de bestaande theorie tenslotte wel houdbaar was. Dat prijsvorming voor het economisch leven essentieel is en dat het prijssysteem in geen enkel economisch stelsel kan worden ontbeerd, was een onloochenbaar feit. Het is ook door De Vries nimmer ontkend, integendeel bij voortdoring door hem onderlijnd. Maar een geheel andere vraag is het, hoeveel er in werkelijkheid te constateren valt van *vrije* prijsvorming volgens de regelen van de „reine” theorie. Hier knoopte De Vries aan bij het reeds in zijn rede van 1918 aangehaalde „testament” van *Böhm-Bawerk*. De overtuiging had geleidelijk bij hem, evenals bij vele anderen, post gevat, dat door technische veranderingen in het productieproces en door maatschappelijke groepsvorming de werkelijk vrije concurrentie meer en meer was teruggedrongen, ja, dat zij in volkomen zuiverheid nauwelijks voorkwam, evenmin trouwens als volledig waterdichte monopolies. De realiteit geeft een heel gamma te zien, lopende van vrije concurrentie (polypolie) via oligopolie en z.g. „monopolistische concurrentie” naar

het volledige monopolie als andere uiterste, waarbij het zwaartepunt zich verplaatst van de vrije concurrentie af naar het oligopolie en de monopolistische concurrentie toe.

Deze structuurverandering in het economisch leven was ook in de tijd vóór de eerste wereldoorlog reeds aan de gang, maar in de periode daarna schreed zij in versneld tempo voort. Door de grote depressie kreeg een en ander een versterkte impuls. Het bleek immers, dat de prijzen in alle sectoren, waar de monopolistische concurrentie vaste voet had weten te krijgen, veel minder fluctueerden dan daar, waar vrije concurrentie werd benaderd. Dit kon onder omstandigheden zijn goede zijde hebben, maar zulks was toch a priori niet zeker. De vraag was derhalve, of in deze ontwikkeling van het economisch leven moest worden ingegrepen. Volgens de bestaande theorie betekende evenwicht, verkregen op basis van vrije concurrentie en vrije prijsvorming, op zichzelf nog niet, dat dan ook een optimum aan volkswelvaart zou zijn bereikt. Het 19de eeuwse liberalisme had daar anders over gedacht, maar reeds het feit, dat niet ieders startpunt in het leven gelijk ligt en dat de bestaande goederenvoorraad ongelijk verdeeld is, leidt er gewoonlijk toe, dat slechts een suboptimale welvaartstoestand ontstaat. Ook De Vries heeft dit laatste steeds erkend; tegen de zeer enkelen, die hierover nog anders denken — zo *Ludwig Mises* — heeft hij zich in dit opzicht met nadruk gekeerd. Maar wel komt in de gedachtengang van De Vries het denkbeeld naar voren, dat, *als* op grond van vrije concurrentie en vrije prijsvorming een alzijdig evenwicht zou kunnen ontstaan, het gemakkelijker moet zijn suboptimale resultaten daarvan met enkele globale maatregelen te corrigeren dan wanneer er een grote reeks van prijzen ontstaat, die eigenlijk stuk voor stuk niet op grond van vrije concurrentie zijn tot stand gekomen, doch ten aanzien waarvan zich machtsfactoren hebben doen gelden. De vraag rijst, wat alsdan zal hebben te geschieden.

Ziehier dus, gegeven de zoëven vermelde structurele ontwikkeling van het concurrentiesysteem, een probleem van de eerste grootte, dat door de depressie wèl een extra accent had gekregen,

maar uiteindelijk van veel verdere strekking was. Het vraagstuk toch is in wezen structureel, niet conjunctureel. Nu hadden in de dertiger jaren de conjunctuurproblemen het meest urgente karakter. Ten opzichte hiervan heeft De Vries zich wel niet geheel afzijdig gehouden, maar blijkens zijn wetenschappelijke uitingen en het praktische werk, dat hij in verband daarmee heeft verricht, zijn het toch de structurele vraagstukken geweest, die het meest zijn aandacht en zijn belangstelling hadden, en wel speciaal het concurrentieregime en, mede in dit verband, de verhouding tussen vrijheid en gebondenheid in het economisch leven. Voor de macro-economische benadering, speciaal van de conjuncturele vraagstukken, had De Vries niet dezelfde belangstelling, al erkende hij de waarde ervan. Merkwaardig is in dit verband, dat in al zijn publicaties onder de talrijke citaten de naam van de toch waarlijk geruchtmakende *Keynes* vrijwel niet voorkomt. Anderen waren het, die hem vooral boeiden, de schrijvers over het concurrentievraagstuk in het algemeen, zoals *A. J. Eddy*, en de auteurs over monopolistische concurrentie en aanverwante gebieden, *Chamberlin*, *Joan Robinson* en hun navolgers.

Het eerst werd De Vries in concreto met het probleem van het concurrentieregime geconfronteerd op het gebied van het vervoer. Over de spoorwegtarieven werd hier te lande in het begin der depressie geklaagd. Een Staatscommissie onder zijn praesidium onderzocht het vraagstuk. Haar rapport verscheen in 1932 en verried het helder inzicht en de wel versneden pen van de voorzitter. Een meesterlijk betoog over de positie van de spoorwegen als openbaar bedrijf en een voortreffelijke analyse van de differentiële vrachtpolitiek vindt men in dit verslag: baanbrekend werk voor ons land was hier verricht. De Vries wijdde aan dit onderwerp later nog enkele voortreffelijke kleinere studies en beïnvloedde te onzent met name de oplossing van het vraagstuk der coördinatie in het vervoerswezen op beslissende wijze.¹⁵⁾

¹⁵⁾ Spoedig na het verschijnen van het Verslag der Staatscommissie werd De Vries voorzitter van de Centrale Commissie van Advies en Bijstand voor het Verkeersfonds, in welke hoedanigheid hij vooral op het

Het meest geruchtmakend was echter in deze tijd zijn derde rectorale rede in 1935, getiteld „Regeling of Vrijheid”.¹⁶⁾ Hier vindt men de uitwerking van het probleem van het concurrentie-regime in breed kader. Betoogd wordt, hoe enorm groot de frequentie van oligopolistische en monopolistische concurrentie is; uiteengezet wordt voorts hoe in vele gevallen vrije concurrentie, in het werkelijke leven overigens geenszins het „normale”, doch veeleer een uitzonderingsgeval, in het geheel niet rationeel werkt, reden waarom regeling of ordening noodzakelijk is, hetzij door ondernemersafspraken, hetzij door de Overheid. Dat daarbij veelal het doel is om door middel van regeling datgene te bereiken, wat van algehele vrijheid vroeger werd verwacht, maar in werkelijkheid veelal niet langs deze weg bleek te verkrijgen, wordt door De Vries erkend. Ook wijst hij erop, dat voor het benaderen van een optimale evenwichtige toestand slechts zelden algehele opheffing van vrijheid en volledige gebondenheid wordt vereist. Prijsvorming en concurrentie blijven beide als regel een belangrijke rol vervullen en zijn dan ook onmisbaar, maar het standpunt, dat *vrije* concurrentie eigenlijk het normale geval zou zijn en voor optimalisatie ook zou moeten zijn, wordt volstrekt afge-
wezen.

Om het grote belang van de zaak haal ik hier letterlijk het een en ander aan uit het slot van de rede:

„... uit de zich wijzigende structuur van het economisch leven en met name van het productieproces (kunnen) toestanden en verhoudingen ontstaan, die veroorzaken, dat de werking van vrije prijsvorming en individuele mededinging een andere kan zijn dan

gebied van de concurrentieregeling in het vervoerwezen de ontwikkeling der denkbeelden hier te lande sterk heeft beïnvloed.

Verscheidene belangrijke artikelen heeft De Vries aan vervoersvraagstukken gewijd, waarvan ik er een tweetal vermeld: Coördinatie van het verkeerswezen; *De Economist* 1933, blz. 275—313; Dupuit's theorie der differentiële vrachttarieven; *De Economist* 1944/5, blz. 1—19 en blz. 124.

¹⁶⁾ Regeling of Vrijheid. Rede uitgesproken ter gelegenheid van de twee-en-twintigste herdenking van de Stichting der Nederlandsche Handels-Hoogeschool op 15 November 1935 door den Rector-Magnificus *Prof. Mr. F. de Vries*. 31 blz. Gepubliceerd in het Jaarboek der Nederlandsche Handels-Hoogeschool 1934—1935.

zich in de theorie met haar nog niet geconcretiseerde premissen voordoet. Op grond van de conclusies aan de theorie der vrije prijsvorming ontleend, kan men derhalve niet betogen, dat een maatschappij, waarin alles aan het individuele initiatief en de individuele mededinging wordt overgelaten, doelmatig zal functioneren.

„De tegenstelling, waarvan wij uitgingen (t.w. die tussen regeling en vrijheid. V. S.), blijkt dan haar scherpte te hebben verloren. Zij is niet òf vrijheid òf regeling. Evenmin als een goede ordening der economische verhoudingen slechts mogelijk mag worden geacht, wanneer alles beheerst wordt door een plan uit het brein van één of weinige personen gesproten, evenmin is deze gewaarborgd, wanneer alles wordt overgelaten aan de spontane ordening onder invloed van het vrije spel der maatschappelijke krachten. Het gaat slechts over een kwestie van meer of minder. Naargelang der omstandigheden zal in het ene geval een meer vrije, in het andere een meer geregelde prijsvorming en productie de goede werking van het economisch mechanisme bevorderen. Een nauwkeurige analyse der feiten en een onbevooroordeeld onderzoek aan de hand van een concreter uitgewerkte prijstheorie zal in ieder geval de weg naar een oplossing moeten banen.”¹⁷⁾

Groot is in Nederland de invloed van dit standpunt geweest. In de in de dertiger jaren door de Overheid ingestelde Economische Raad, waarvan De Vries lid was, bracht hij deze denkbeelden naar voren, o.a. met betrekking tot de Crisiswetgeving, en dan weer meer speciaal met betrekking tot de landbouw; in tegenstelling tot wat aanvankelijk gemeend werd, was De Vries de opvatting toegedaan, dat o.a. de landbouw in verband met zijn speciale structuur (onelastische vraag, onelastisch aanbod, een wereldmarkt, waar veelal slechts overschotten tot lage prijzen worden weggewerkt) niet een crisiswet, maar een duurzame regeling behoeft.

¹⁷⁾ Herhaaldelijk is De Vries op het onderwerp van zijn rectorale rede van 1935 in woord en geschrift teruggekomen. Ik wijs o.a. op zijn opmerkelijk artikel „Jaren van overgang” in Economisch-Statistische Berichten van 2 Januari 1941, No. 1302.

Groot was ook de invloed van de denkbeelden van De Vries op de concrete ontwikkeling na de oorlog, met name bij de oplossing van het vraagstuk van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. In de rede, die De Vries als voorzitter in de installatievergadering van de SER uitsprak, vindt men de denkbeelden van het rectorale betoog uit 1935 nauwkeurig terug.

Intussen is het wel duidelijk, dat, als men de motivering van De Vries, zoal niet op elk onderdeel, dan toch in grote trekken kan aanvaarden, de prijstheorie een wel zeer veel gedifferentieerder karakter dient te krijgen dan tevoren het geval was. Kon men het eertijds stellen met de behandeling van twee gevallen, t.w. vrijheid enerzijds, volstrekt monopolie anderzijds, voortaan zou men zich geplaagd zien tegenover een zeer genuanceerd geheel.

In zijn Amsterdamse inaugurele rede van 1945 zeide De Vries in dit verband het volgende: „De vroegere eenvoud en geslotenheid van het theoretisch-economisch leerstelsel zullen verdwijnen, wanneer de leer van het statisch evenwicht en het beginsel der volledige mededinging hun centrale positie zullen hebben verloren. Een meer gespecialiseerde en gedetailleerde theorie zal ervoor in de plaats moeten komen en ook daarbij zullen wij aan empirische onderzoekingen meer aandacht hebben te schenken. De recente ontwikkeling der prijsleer, de theorie der monopolistische mededinging en van het oligopolie, wijst reeds in deze richting en zal tot een ingrijpende herziening van fundamentele delen der theorie moeten leiden.”¹⁸⁾

Het gevaar rijst dan echter, dat men bij de uitwerking en in de toepassing van de theorie niet verder komt dan een min of meer verdienstelijke mate van casuïstiek, waarin het moeilijk valt door de bomen het bos nog te blijven zien. Nu is — de ontwikkeling van de leer van concurrentie en marktvormen leert het — dit geval geenszins onoplosbaar, al kan men dan ook met de vroegere eenvoud niet langer volstaan. Ook hij, die de individualiteit van elke boom erkent, zal een bos toch nog wel in kaart kunnen

¹⁸⁾ De Economist 1946, blz. 20 v.v.

brengen en er een voldoende aantal algemeen begaanbare wegen of paden in weten te projecteren. Zulk een systematisering eist uiteraard tijd, maar er vallen reeds belangrijke vorderingen te constateren. De Vries is hier in feite niet veel verder mee gekomen en in een aanmerkelijk scepticisme ten opzichte van de mogelijkheid ener algemene systematiek beland. Hij, die in officieel-adviserende functie op het gebied van het concurrentieregime een rol van zeer grote betekenis heeft gespeeld, heeft herhaaldelijk verklaard, dat zuiver casuïstische behandeling van de zich in de praktijk voordoende gevallen met in acht neming van een zekere redelijkheid vrijwel steeds tot een bevredigende oplossing leidde.

Daartegenover mag men, dunkt mij, met alle eerbied voor zijn standpunt stellen, dat het toch niet geheel bevredigend is en dat, als de oplossing inderdaad „redelijk” uit de bus komt, juist dit bewijst, dat er toch ergens algemene regelen te vinden zijn, die ons in het schijnbare labyrinth der werkelijkheid tot draad van Ariadne kunnen dienen, als wij deze regelen maar eerst behoorlijk weten te formuleren. Dat de prijstheorie in vele opzichten moest worden herschreven, kan worden toegegeven. Dit is dan ook reeds voor een belangrijk deel geschied. Dat heel veel algemene „wetten” door partiële regelen — in zijn Amsterdamse rede van 1945 vermijdt De Vries, voorzover het zijn eigen opvatting van de theoretische economie betreft, de term „wet”, die hem blijkbaar wat te absoluut was gaan voorkomen — moeten worden vervangen, is onvermijdelijk en niet anders dan een zeer gebruikelijk proces in elke zich ontwikkelende wetenschap. Maar dit is geen reden om zich tot een zuiver casuïstische behandeling te bepalen.¹⁹⁾

¹⁹⁾ Het merkwaardige is, dat De Vries het gevaar van de casuïstiek en de wenselijkheid van een behoorlijk „systeem” wel degelijk heeft ingezien. Aan het slot van zijn hierboven geciteerde Akademierede (t.a.p. blz. 157 v.v.) legt hij daarvan getuigenis af. Maar met betrekking tot zijn eigen, zo bij uitstek belangrijke praktijk op dit gebied hier te lande, inzonderheid in zijn hoedanigheid van voorzitter van de Commissie Bedrijfsregelen, die aan de Regering advies had uit te brengen over kartels en andere ondernemers-afspraken, gemeenschappelijk marktgedrag, economische machtsposities e.d., is De Vries tot de zo zeer gewenste systematisering van de veelheid der praktische verscheidenheid niet gekomen.

Ik heb in het voorgaande niet al het wetenschappelijke werk van De Vries kunnen behandelen, maar meen toch wel de voornaamste delen daarvan te hebben gereleveerd.²⁰⁾

Zeer vele beoefenaren der wetenschap streven er naar althans een deel van hun werk in de vorm van een boek aan de openbaarheid prijs te geven en ten dienste van tijdgenoot en navolger te stellen, een boek, waarvan zij dan veelal de illusie koesteren, dat het een „monumentum aere perennius” zal zijn. De Vries is hiertoe niet gekomen. Dit valt stellig te betreuren, maar onbegrijpelijk is het niet. Voor het schrijven van een alomvattend „systeem” was z.i. in de zich steeds verder differentiërende economische wetenschap de tijd voorbij.²¹⁾ De Vries was bijzonder kritisch, tegenover anderen, maar vooral ook tegenover zichzelf. De wetenschappelijke behandeling van een vraagstuk is natuurlijk nooit „af”; nauwelijks meent men het antwoord op een vraag gevonden te hebben, of reeds doemen nieuwe vragen op. Wie voor deze eindeloosheid der wetenschap ietwat overgevoelig is, komt zelden tot aflevering van eigen betoog aan de openbaarheid en blijft steeds met kritische gevoelens vervuld. Bij al zijn kritiek werd De Vries echter nimmer destructief. „Wij staan allen op de schouders van onze voorgangers”, zo placht hij zijn leerlingen steeds voor te houden. Het kon een genot zijn een examen van hem te beluisteren, waarin hij een bepaald vraagstuk aan de hand van de historische ontwikkeling uit de doeken deed doen, en een nog groter genot hem daarover zelf een betoog te horen houden. Kwam hij dan tot een voorlopige oplossing, die later weer door een betere zou worden verdrongen, dan aarzelde hij zelf een streep onder het betoog te zetten. Wie zich daarvan wil overtuigen, neme zijn Amsterdamse rede van 1945 nog eens ter hand. De kritiek op anderen, uitmondende in zelfkritiek, siert deze onbevangen beoefenaar van de wetenschap. Maar wie van zijn vak-

²⁰⁾ Ik moge hier ter completering van dit overzicht nog wijzen op de doorwrochte studie, welke De Vries onder de titel „Bevolking en bevolkingsvraagstuk” schreef voor de Winkler Prins Encyclopaedie. (Vierde Band 1949, blz. 38—78).

²¹⁾ Zie de Amsterdamse oratie van 1945, t.a.p. blz. 2.

genoten zou zich er niet over verheugd hebben, wanneer hij juist ten aanzien van het grootste probleem, dat hij in zijn leven heeft aangevat, t.w. dat van zijn rectorale rede van 1935, een meer uitgewerkt betoog aan de medebeoefenaren van zijn vak had nagelaten! Het zou hem zelf — kritisch en met sceptisisme tegenover vroegere theoretische beschouwingen als hij was — vermoedelijk niet bevredigd hebben, maar voor al zijn lezers — en het zou een schier ontelbare schare geweest zijn! — ware het van onschatbare waarde geweest.

Hetzelfde geldt van zijn enorme kennis van wat men de „Dogmengeschiedte” der economie kan noemen. Wie het artikel van zijn hand ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het tijdschrift „De Economist” in 1952 leest, getiteld „Honderd jaar theoretische economie”, die kan niet anders dan concluderen, dat men hier een werkelijk pronkstukje heeft op het gebied van de geschiedenis der wetenschap.²²⁾ Maar helaas, het is slechts een deel van de economie, de economie in Nederland, en dan nog slechts in hoofdzaak, voorzover deze in „De Economist” tot uiting is gekomen. Weinigen hadden als hij de „Dogmengeschiedte” van grote en essentiële delen van de economie op basis van de gehele wereldliteratuur kunnen beschrijven. Thans moet men zich troosten met de gedachte, dat De Vries uit de rijke bron zijner kennis een talrijke schare van leerlingen een kostelijke gave voor hun verder leven heeft meegegeven.

Dit brengt mij tot mijn slotbeschouwing. Iemand, die zich aan wetenschap *en onderwijs* wijdt, leeft niet alleen verder in zijn geschriften, maar ook en zelfs zeer in het bijzonder in datgene, wat zijn leerlingen dank zij hun meester tot stand brengen. Bij De Vries is dit wel in de allerhoogste mate het geval geweest. Toen hij in 1943 zijn 25-jarig hoogleraarschap te Rotterdam mocht herdenken, werd hem door een groep van oud-leerlingen, 32 in getal, waaronder niet minder dan 8 collegae, een klinkende

²²⁾ *F. de Vries*, Honderd jaar theoretische economie; *De Economist* 1952, blz. 828—879.

bundel van zeer belangrijke opstellen aangeboden.²³⁾ Wie op zo iets kan wijzen, behoeft er niet aan te twijfelen, hoe groot zijn invloed op de jongere generatie is geweest.

In de rede, waarmede zijn oud-leerling en collega *Cobbenhagen* uit Tilburg het genoemde boekwerk in 1943 aanbood, treft mij de volgende passage:

„Wat mij in Uw doceren steeds is opgevallen is, dat ge Uw persoon en Uw mening ons nooit hebt opgedrongen. Ook daar, waar Uw eigen mening duidelijk sprak, waar met overtuiging en warmte een opvatting werd verdedigd, bleef toch steeds de zaak, waarom het ging, op de voorgrond staan. In die houding lag voor ons de grote les van de eerbied voor de waarheid in het wetenschappelijk onderzoek. Die eerbied hebt gij ons, behalve door Uw persoonlijke houding, ook nog op andere wijze geleerd. Openstaande voor de veelzijdigheid der economische problemen hebt gij ons de eerbied geleerd voor het stukje waarheid, dat in de op zichzelf vaak eenzijdige theorieën is te vinden: de eerbied ook voor het ontzagwekkende denkerswerk, dat in de geleidelijke opbouw van de theoretische economie door zovelen werd gepresteerd.”

De laatste jaren van zijn leven werkte De Vries in hoofdzaak voor de SER, welks praesidium hij met grote bekwaamheid en toewijding vervulde. Uit dit werk werd hij een jaar geleden weggenomen, een grote leemte latende. Geen beoefenaar van de economie voldoet ten volle aan alle eisen, die dit gecompliceerde en moeilijke vak heden ten dage stelt. Herinnert men zich echter de lijst van hoedanigheden, die eigenlijk voor een econoom vereist zijn en die *Keynes* opsomt in zijn zo bij uitstek fraaie en gave biografische schets van de grote *Alfred Marshall*, dan zijn er daarbij twee, waaraan evenals *Marshall* ook *De Vries* voldeed en die de ware wetenschapsman kenmerken. Deze moet zijn „disinterested” en „incorruptible”, hetgeen in dit verband betekent

²³⁾ Economische Opstellen. Aangeboden aan *Prof. Mr. F. de Vries* door een aantal van zijn oud-leerlingen, ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum als Hoogleraar in de Economie op 14 Juni 1943, Haarlem 1944, 609 blz.

objectief en onvooringenomen enerzijds, van een volstrekte wetenschappelijke eerlijkheid en een grote mate van zelfkritiek anderzijds. Wanneer vrienden en vakgenoten aan Frans de Vries terugdenken, dan doen zij dat juist in deze geest. Hij leeft in hun herinnering voort als de begaafde, toegewijde, belangeloze en niet slechts tegenover anderen, maar bovenal tegenover zichzelf met eerlijke kritiek vervulde beoefenaar van de wetenschap, die hem lief was.

G. M. VERRIJN STUART